

ПЕРЕДМОВА

Мова є найважливішим засобом людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, визначальною ознакою держави, безцінною і невичерпною скарбницею культурного надбання народу. Без мови неможливо спільно та злагоджено жити, будувати сучасне суспільство, осягати розумом минуле, передбачати майбутнє. Мова зберігає єдність народу в історичній зміні поколінь і суспільних формацій, об'єднуючи його у часі, в географічному і соціальному просторі. У цьому контексті варто нагадати слова видатного вченого-педагога Костянтина Ушинського: “Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства нестерпнішого, як те, що хоче відірвати в народі спадщину, створену незчисленими поколіннями його віджилих предків”. Ці слова переконливо доводять, що саме мова відіграє вирішальну роль у формуванні особистості, національного характеру, етнічної спільності будь-якого людського колективу, нації.

Мова як продукт еволюції людського суспільства зробила величезний вплив на розвиток права. Як інструмент управління суспільними процесами право набуло властивостей соціально-класового нормативного регулятора лише тоді, коли воно було втілене у звичаях чи в письмових актах, тобто закріплене у формах мови. Правові поняття і норми не можуть існувати інакше, як у визначених мовних формах. Слова у правових джерелах виступають тим вихідним матеріалом, який є основою формування правової думки, способом донесення правових приписів до суб'єктів правозастосування, формою передачі юридично значущої інформації.

Мова є чинником законотворення та правозастосування. Воля правотворця чи правозастосувача, фіксуючись у писемній формі, описує матеріальну реальність, точно й чітко виражає правові приписи, передає безпосередній владний вплив на поведінку людини.

Найбільш значним компонентом мови права та основним елементом тексту нормативно-правового чи індивідуального акта є юридичні терміни як засіб юридичної техніки, за допомогою яких конкретні поняття набувають словесного вираження у тексті акта. Використовуючи юридичні терміни, держава говорить мовою

права і виражає свою волю: скасовує та змінює правові норми, встановлює нові правила поведінки, закріплює суспільні відносини, що склалися. За допомогою юридичних термінів будь-які волевиявлення приймають форму конституцій, законів, постанов уряду, інструкцій міністерств тощо.

В умовах збільшення обсягу законотворчості, впровадження нового законодавства в життя держави велике значення має правильне оформлення нормативно-правових та індивідуальних актів, техніка їх викладу. Юридична техніка є чинником формування професійної майстерності правотворця та правозастосувача.

Юридична природа правового акта потребує особливої точності й чіткості формулювання правових приписів, зрозумілого та доступного мовного втілення, продуманості й логічності структури, максимальної лаконічності тексту акта, не допускає багатозначності, невиразності та суперечності його норм, вимагає точності, чіткості й зрозумілості юридичних формулювань, однакового застосування юридичних понять і термінів, стійкості термінології. Чим досконаліше законодавство, тим чіткіше й глибше воно регулює суспільні відносини. Складовою частиною вдосконалення законодавства є знання та вміле використання юридичної термінології. Проте лінгвістичний аналіз текстової бази сучасного українського законодавства виявив низку термінологічних проблем, суперечностей і помилок унаслідок ігнорування правил юридичної техніки, формальної логіки при побудові дефініцій термінів. Привертає увагу непослідовне вживання термінологічних одиниць, порушення мовної цілісності текстів, калькування слів і термінів із російської мови, полісемія та синонімія термінів, велика кількість іншомовних слів за наявності повнозначних українських тощо.

Характеризуючи місце мови в юриспруденції, можна говорити про мову як об'єкт юридичного регулювання, засіб законодавчої та правозастосовної діяльності. Мова юриспруденції є найважливішим засобом правової комунікації, правового пізнання та передачі юридичної інформації у суспільстві. Використання здобутків лінгвістики в юриспруденції є актуальними у зв'язку з розробкою концепції розвитку юридичної освіти в Україні, що передбачає підготовку правознавців з високим рівнем не лише юридичних, а й лінгвістичних знань. Адже їх

професійна діяльність пов'язана з необхідністю термінологічно-мовного опрацювання текстів нормативно-правових та індивідуальних актів, проблемами вибору і правильного розуміння термінів права, точних мовних засобів і застосування правових норм.

Сьогодні мова в юриспруденції дедалі частіше стає предметом широких дискусій і наукових досліджень, проводяться конференції та практичні семінари.

Актуальність проблематики зумовила проведення конференції під назвою “Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи”, яка сьогодні розпочинає роботу в Національній академії внутрішніх справ. Всеукраїнська науково-практична конференція з проблем розвитку та функціонування державної мови, присвячена Дню української писемності та мови, проходить десятий рік поспіль. Знаменною особливістю конференції є те, що вона є ювілейною та посвячується 200-й річниці від Дня народження Тараса Григоровича Шевченка.

Незважаючи на надзвичайно складний для держави час, участь у цьому заході взяли вісімдесят чотири особи. Це свідчить про вагомість тих проблем, які розглядаються на конференції, про їх актуальність для академічної науки, закладів освіти, для правоохоронних відомств, органів виконавчої влади і, звичайно ж, для всього українського суспільства.

Конференція відбулася за участю провідних науковців та науково-педагогічних працівників таких вищих навчальних закладів і наукових установ України, як: Інститут української мови НАН України, Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний лінгвістичний університет, Академія адвокатури України, Академія муніципального управління, Національна академія прокуратури України, Національна академія внутрішніх справ, Херсонський державний університет, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, Херсонський національний технічний університет, Львівський державний університет внутрішніх справ, Одеський державний університет внутрішніх справ, Білоцерківський інститут економіки та управління, Інститут української філології та літературної творчості імені Андрія

Малишка Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова тощо.

Конференція проходила у формі пленарних і секційних засідань. Напрацювання учасників конференції об'єднані у тематичні секції: “Науково-теоретичні засади юридичної лінгвістики”, “Розвиток юридичної термінології на сучасному етапі”, “Використання лінгвістичних знань у юридичній практиці”, “Наукові дослідження здобувачів, ад’юнктів, магістрів, курсантів, студентів”.

Підготовлені доповіді та публікації заслуговують на особливу увагу у зв’язку з високим рівнем їх науковості, практичної значущості й актуальності в сучасній лінгвістиці та юриспруденції.

Наостанок варто нагадати слова великого Тараса Шевченка: “Мова рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, тільки камінь має”.

Висловлюємо щирі вдячність науковим і науково-педагогічним працівникам, здобувачам, ад’юнктам, магістрам, студентам, курсантам за участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім успіхів, творчого натхнення, плідної праці, вагомих наукових здобутків, професійної самореалізації.

Редколегія конференції “Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи”